

Dwutygodnik, Warszawa 31 stycznia 2011 r., rok dziewiętnasty, numer 2 (434)/10, ISSN: 1230-9842, nr indeksu 910090

ŚRÓDOWISKO

ekologia, gospodarka, finanse, samorządy, edukacja

Inteligentne sieci energetyczne mają wreszcie duże znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska. Po pierwsze, racjonalizując zużycie energii przyczyniają się do jej możliwie efektywnego wykorzystania. Po drugie, umożliwiają włączenie do systemu elektroenergetycznego niewielkich elektrowni, np. wiatrowych czy słonecznych, zainstalowanych w przedsiębiorstwie czy gospodarstwie domowym. Kiedy podaż energii przekracza zapotrzebowanie użytkownika, może on jej nadmiar wprowadzić do systemu. Inteligentne sieci zapewniają więc nie tylko oszczędność, ale możliwość zarabiania. Dzięki temu obok efektywności energetycznej będą promować odnawialne źródła energii.

– *Planowane efekty realizacji programu priorytetowego inteligentnych sieci energetycznych (ISE) wpisują się w realizację celów pakietu klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej. Prace nad projektem programu priorytetowego są zaawansowane, znajdują się na etapie konsultacji merytorycznych, a jego uruchomienie jest planowane na drugie półrocze przyszłego roku* – powiedział prezes Jan Rączka.

Program będzie wspierał m.in. rozwój i wdrażanie: inteligentnych systemów pomiarowych zużycia energii elektrycznej, gazowej i ciepłej oraz wody użytkowej, rozproszonych odnawialnych i/lub alternatywnych źródeł energii, urządzeń magazynujących energię, inteligentnych sieci oświetleniowych.

Szacuje się, że w wyniku wdrożenia programu na obszarach pilotażowych zmniejszy się zużycie gazu o 5% (4700 MWh(t)/rok), zużycie energii elektrycznej o 8% (320 000 MWh(e)/rok), a zużycie ciepła o 5% (6500 MWh(t)/rok). O około 300 000 t/rok zmniejszy się też emisja CO₂.

Oprócz wymiernych oszczędności po wdrożeniu programu w obszarach pilotażowych powinno nastąpić: ograniczenie strat w trakcie przesyłu energii, zmniejszenie awaryjności sieci dzięki zwiększeniu niezawodności i jakości dostaw.

Opracowała A.Z.

Instytucje rynku energii elektrycznej w świetle III pakietu liberalizacyjnego

RYNEK ENERGII W UE

Magdalena Jaś

3 marca 2011 roku zaczną w pełni obowiązywać przepisy III pakietu liberalizacyjnego. Celem pakietu jest, między innymi, zapewnienie współpracy energetycznej między państwami. Pogodzenie kwestii zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju oraz jednocześnie umożliwienie swobodnego, transgranicznego obrotu energią jest ważnym zadaniem państw członkowskich Unii Europejskiej.

Każdy z krajów w inny sposób uregulował we własnym ustawodawstwie kwestię obrotu energią elektryczną. Zatem niezbędne są rozwiązania mające na celu ujednoczenie rynku, by zapewnić równy dostęp do energii z jednoczesnym poszanowaniem kwestii bezpieczeństwa energetycznego krajów. Instytucje unijne uznają liberalizację sektora energetycznego za jedną z najważniejszych dróg do osiągnięcia wspomnianych celów.

Ważnym etapem w procesie tworzenia wspólnotowego rynku energii był niewątpliwie Jednolity Akt Europejski, który wszedł w życie 1 lipca 1987 roku. W ramach tego aktu zostały wydane między innymi dyrektywy o:

- przejrzystości cen gazu i energii elektrycznej,¹
- przesyłu energii elektrycznej sieciami przesyłowymi.²

Powyższe dyrektywy położyły fundamenty pod swobodny przepływ energii elektrycznej oraz przyspieszyły jej obrót na rynku.

Pełne jednak otwarcie rynków energii elektrycznej miało nastąpić wraz z wprowadzeniem pierwszego pakietu liberalizacyjnego, między innymi Dyrektywy 96/92/WE z 19 grudnia 1996 roku.³ Z czasem doświadczenia pokazały, że zastosowane rozwiązania prawne są niewystarczające i przyjęto drugi pakiet liberalizacyjny, a wraz z

nim drugą dyrektywę elektryczną.⁴ Dyrektywa ta wraz z rozporządzeniem 1228/2003/WE dotyczącym warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej⁵ miała uzupełnić braki powstałe na gruncie pierwszego pakietu liberalizacyjnego. Drugi pakiet liberalizacyjny poruszał kwestie między innymi takie jak wyznaczanie operatorów systemów przesyłowych (OSP) i ich zadania, dalszy rozdział przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo, zasady poufności, ochrony środowiska oraz kwestie techniczne. Pakiet ten umocnił również osiągnięcia pierwszego pakietu – reżim podziału monopolu (unbundling) oraz zasadę TPA (dostęp stron trzecich). 15 listopada 2005 roku Komisja Europejska wydała „Sprawozdanie z postępów z tworzenia wewnętrznego rynku gazu i energii elektrycznej”.⁶ Komisja dokonała oceny funkcjonowania rynku energii elektrycznej i gazu po wprowadzeniu drugiego pakietu liberalizacyjnego. Komisja stwierdziła, że mimo pomyślnego początku fazy otwarcia rynków energii, nastąpiły pewne problemy na polu integracji krajowych rynków energetycznych. Wśród problemów Komisja zwróciła uwagę między innymi na:

- integrację pionową przedsiębiorstw i brak niezależności

- ➔ operatorów systemowych,
- różne kompetencje krajowych regulatorów,
- brak przejrzystości,
- brak integracji operatorów sieci przesyłowych (TSO),
- wysoki stopień koncentracji rynkowej.⁷

Na gruncie potrzeb wynikłych między innymi ze wspomnianych niedoskonałości drugiego pakietu liberalizacyjnego, w marcu bieżącego roku wchodzi w pełni w życie trzeci pakiet liberalizacyjny, który został uchwalony 13 lipca 2009 r. Założenia tego pakietu są następujące:

- kwestie dotyczące dalszego rozdzielania przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo (unbundling),
- współpraca pomiędzy europejskimi operatorami systemów przesyłowych,
- popieranie handlu energią elektryczną między państwami Unii Europejskiej,
- harmonizacja uprawnień krajowych organów regulacyjnych w Unii Europejskiej,
- współpraca między krajowymi organami regulacyjnymi w Unii Europejskiej.⁸

Trzeci pakiet liberalizacyjny składa się z 5 aktów prawnych. Są to:

- dyrektywa dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej,⁹
- dyrektywa dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego,¹⁰
- rozporządzenie w sprawie warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej,¹¹
- rozporządzenie ustanawiające Agencję ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki,¹²
- rozporządzenie w sprawie warunków dostępu do sieci przesyłowych gazu ziemnego.¹³

Trzeci pakiet liberalizacyjny zakłada współpracę między krajowymi organami regulacyjnymi. Aby cel ten został osiągnięty została ustanowiona rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE)¹⁴ Agencja do spraw Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER).

ACER jest organem Wspólnoty, posiada osobowość prawną oraz zdolność do czynności prawnych. Celem Agencji jest wspieranie krajowych organów regulacyjnych w wykonywaniu zadań regulacyjnych na poziomie wspólnotowym, a jednocześnie koordynacja tych działań, o ile zaistnieje taka potrzeba.¹⁵ Agencja poprzez swoje działanie ma przyczynić się do sprawnego funkcjonowania rynków wewnętrznych energii elektrycznej i gazu ziemnego.

Zadania Agencji zostały podzielone na następujące grupy:

- zadania ogólne,
- zadania dotyczące współpracy operatorów systemów przesyłowych,
- zadania w odniesieniu do krajowych organów regulacyjnych,
- zadania w odniesieniu do warunków dostępu do infrastruktury transgranicznej oraz warunków jej bezpieczeństwa eksploatacyjnego,
- inne zadania.

Agencja wydaje opinie i zalecenia, które są skierowane między innymi do operatorów systemów przesyłowych, do organów regulacyjnych, Parlamentu Europejskiego, Rady lub Komisji. W niektórych przypadkach wydaje również niewiążące wytyczne ramowe oraz indywidualne decyzje.

Agencja składa się z następujących organów:

- Rady Organów Regulacyjnych,
- Rady Administracyjnej,
- Dyrektora,
- Komisji Odwoławczej.

Rada Organów Regulacyjnych składa się z wysokich rangą przedstawicieli krajowych organów regulacyjnych oraz jednego przedstawiciela Komisji Europejskiej, bez prawa głosu. W skład rady wchodzi przedstawiciele krajów należących do Unii Europejskiej oraz przedstawiciel Norwegii.

Rada wykonuje swoje funkcje w sposób niezależny, skuteczny i efektywny.¹⁶ Nie może zwracać się o żadne instrukcje do rządu państwa członkowskiego, Komisji Europejskiej ani do żadnego innego podmiotu. Zadania rady organów regulacyjnych wskazuje artykuł 15 rozporządzenia.¹⁷ Analizując zadania jakie rada ma do wykona-

nia należy podkreślić ogromne znaczenie tego organu.

Rada administracyjna składa się z dziewięciu członków. Każdy z członków ma zastępcę. Skład rady jest powoływany w następujący sposób:

- Komisja Europejska powołuje dwóch członków i ich zastępców,
- Parlament Europejski powołuje dwóch członków i ich zastępców,
- Rada UE powołuje pięciu członków i ich zastępców.

Kadencja członków rady administracyjnej trwa 4 lata i może być jednokrotnie odnawialna. Kadencja połowy składu pierwszej rady trwa sześć lat.¹⁸

Dyrektor jest odpowiedzialny za zarządzanie Agencją oraz za jej reprezentowanie. Dyrektor działa zgodnie ze wskazówkami oraz opiniami, jakie zostały mu udzielone przez radę organów regulacyjnych. W celu dokonania wyboru Dyrektora Agencji, Komisja przedstawia listę co najmniej 3 kandydatów. Po uzyskaniu pozytywnej opinii rady organów regulacyjnych, dyrektor powoływany jest przez radę administracyjną.

Komisja Odwoławcza składa się z 6 członków, wybranych ze wskazanego w rozporządzeniu kręgu osób. Posiedzenia komisji zwoływane są według potrzeb. Członkowie komisji działają niezależnie i w interesie publicznym. Komisja zajmuje się kwestią odwołań, które wpływają do Agencji.

Omawiając działalność ACER należy zwrócić uwagę na działalność instytucji o bardzo zbliżonym programie działalności – niezależnej grupy doradczej ds. energii elektrycznej i gazu, utworzonej decyzją Komisji z 11 listopada 2003 roku.¹⁹ W polskim tłumaczeniu decyzji występuje nazwa Europejska Grupa Organów Nadzoru ds. Energetyki Elektrycznej, jednak w wersji anglojęzycznej dyrektywy występuje: Europejska Grupa Regulatorów Rynku Energii Elektrycznej i Gazu (ERGEG). Grupa ta składa się z kierowników krajowych organów wykonawczych lub ich przedstawicieli.

Grupa na wniosek Komisji lub z własnej inicjatywy wspiera Komisję we wzmacnianiu wewnętrznego rynku energii elektrycznej. Grupa została powo-

łana „w celu ułatwienia konsultacji, koordynacji i współpracy między krajowymi organami regulacyjnymi w państwach członkowskich oraz między tymi organami a Komisją, mających na celu umocnienie rynków wewnętrznych energii elektrycznej i gazu ziemnego”.²⁰ Grupa jednak nie ma kompetencji do stosowania środków prawnie wiążących, a tym samym jej działania są ograniczone.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż niektórzy autorzy uważają, iż ERGEG zakończy swoją działalność z momentem, gdy ACER będzie już w pełni działał.²¹ Rozporządzenie ustanawiające Agencję ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki w preambule wskazuje, iż „współpraca między krajowymi organami regulacyjnymi powinna być teraz prowadzona w ramach struktury wspólnotowej o wyraźnych kompetencjach i uprawnionej do przyjmowania w określonych przypadkach indywidualnych decyzji regulacyjnych”.²² Strukturą wspólnotową jest ACER. W tym miejscu należy postawić pytanie: czy przejęcie zadań ERGEG przez ACER spowoduje całkowitą likwidację ERGEG, czy ERGEG będzie ciałem doradczym, czy może będzie podporządkowany ACER, a może ERGEG i ACER będą działać równolegle.

Organizacją o bardzo zbliżonym do ERGEG celu jest Rada Europejskich Regulatorów Energetyki (CEER). CEER powstał w 2000 roku jako organizacja non-profit w oparciu o prawo belgijskie i ma siedzibę w Brukseli.²³ Ogólnym celem Rady Europejskich Regulatorów Energetyki (CEER) jest ułatwienie stworzenia jednolitego, konkurencyjnego, efektywnego i zrównoważonego wewnętrznego rynku gazu i energii elektrycznej w Europie. CEER działa na zasadzie platformy współpracy, wymiany informacji, wsparcia i pomocy krajowym organom regulacji energetyki. Współpracuje z Komisją Europejską i organami ochrony konkurencji w celu zapewnienia jednolitego stosowania prawa konkurencji w sektorze energetycznym. Jednakże CEER nie ma mocy podejmowania wiążących decyzji.²⁴

W tym miejscu należy postawić pytanie o wzajemne relacje CEER i

ERGEG. Rada Europejskich Regulatorów Energetyki (CEER) i Grupy Europejskich Regulatorów dla Energii Elektrycznej i Gazu (ERGEG) dążą do tego samego celu. Jest nim ułatwienie stworzenia jednolitego, konkurencyjnego, efektywnego i zrównoważonego wewnętrznego rynku gazu i energii elektrycznej w Europie.²⁵

Współpraca CEER i ERGEG jest nierozerwalnie związana. Jest jednak jedna podstawowa różnica w roli organizacji w stosunku do UE i innych podmiotów sektora energetycznego w Europie. Współpraca w ramach CEER działa na podstawie dobrowolnego porozumienia pomiędzy regulatorami, podczas gdy ERGEG został założony przez Komisję Europejską jako oficjalna grupa doradcza w kwestiach energetycznych. Należy podkreślić, iż CEER ma znacznie szerszy zakres prac i odgrywa bardziej aktywną rolę niż ERGEG. Dzieje się tak, gdyż CEER również szeroko współpracuje i wymienia doświadczenia z podobnymi stowarzyszeniami w Ameryce (NARUC), Europie Środkowo-Wschodniej, Azji, Ameryce (ERRA) oraz z Międzynarodową Siecią Regulacji Energetyki (IERN).

W celu optymalizacji rynku energii elektrycznej została powołana europejska sieć operatorów systemów przesyłowych energii elektrycznej (ENTSO-E). W chwili obecnej ENTSO-E posiada 42 członków z 34 krajów. Działalność ENTSO-E jest zorganizowana poprzez działalność trzech komitetów:

- Komitet rozwoju systemu,
- Komitet systemu operacyjnego,
- Komitet rynku.

Działalność ENTSO-E skupia się między innymi na rozwoju technicznym europejskiej sieci energetycznej, zaspokajaniu potrzeb wewnętrznego rynku energii, ułatwieniu integracji rynku, promowaniu odpowiednich badań i rozwoju oraz konsultacjach z zainteresowanymi stronami i stanowiskami wobec polityki energetycznej. Zadania ENTSO-E zostały wskazane w artykule 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady.²⁶ Oceny i nadzoru zadań wykonywanych przez ENTSO-E dokonuje Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki.²⁷

Trzeci pakiet liberalizacyjny wchodzi w życie 3 marca 2010 roku. Czy działalność ACER i ENTSO-E spowoduje pogłębienie współpracy pomiędzy krajowymi organami regulacyjnymi? Czy doprowadzą do powstania nowych, transgranicznych projektów? Jaka przyszłość czeka ERGEG? Wątpliwości i pytań jest wiele. Na część z tych pytań odpowiedź przyniesie praktyka.

Magdalena Jaś
doktorantka Uniwersytetu Gdańskiego,
Wydział Prawa

Przypisy

- ¹ Dyrektywa Rady Nr 90/377/EWG z 29 czerwca 1990 r. w sprawie stosowania postępowania Wspólnoty w celu poprawy przejrzystości cen gazu ziemnego i energii elektrycznej dla przemysłowych odbiorców końcowych Dz. Urz. WE L185 z 17.07.1990.
- ² Dyrektywa Rady Nr 90/547/EWG z 29 października 1990 r. w sprawie przesyłu energii elektrycznej poprzez sieci wysokiego napięcia Dz. Urz. WE L313 z 13.11.1990.
- ³ Dyrektywa Nr 96/92/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 19 grudnia 1996 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej, Dz. Urz. WE L 27 z 30.01.1997.
- ⁴ Dyrektywa Nr 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 czerwca 2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 96/92/WE, Dz. Urz. UE L 176 z 15.07.2003.
- ⁵ Rozporządzenie Nr 1228/2003/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 czerwca 2003 r. w sprawie warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej, Dz. U. L 176 z 15.07.2003.
- ⁶ COM (2005) 568 final, Brussels, 15 listopada 2005.
- ⁷ <http://www.mg.gov.pl/Gospodarka/Energetyka/Trzeci+pakiet+liberalizacyjny.htm>, 14 listopada 2010
- ⁸ J. Kroneberg, Vorlesung zum Energierecht-materialiały wykładowe, Köln 2010.
- ⁹ Dyrektywa Nr 2009/72/WE z 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 2003/54/WE Dz. Urz. UE. L 211 z 14.08.2009.
- ¹⁰ Dyrektywa Nr 2009/73/WE z 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE Dz. Urz. UE. L 211 z 14.08.2009.
- ¹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 714/2009 w sprawie warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej, Dz. U. UE. L 211 z 14.08.2009.
- ¹² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i